

Človekove pravice odznotraj

MARKO HREN
Ljubljana

UDK 342.7
Izvorni znanstveni rad
primljeno: 16. 3. 1989.

Prava čovjeka obično sebi predstavljamo kao kršenje osnovnih sloboda. Kršitelje u pravilu predstavljaju represivne vlasti. No prava čovjeka obuhvaćaju mnogo više od samog kršitelja i nemoćne žrtve. Ma kako okrutno zvučalo kršenje prava čovjeka od strane represivnih vlasti predstavljaju refleksnu sliku kršenja prava i sloboda za koje je odgovoran svaki pojedinac. Zalaganja za ostvarivanjem prava čovjeka stoga, paralelno sa garantiranjem osiguranja prava čovjeka od kršenja od strane društva i države, zahtijevaju i poticanje aktivnog ostvarivanja prava svakog pojedinca.

U tekstu koji slijedi bavim se prvenstveno aktivnim pristupom pravima čovjeka koji priznaje holističku prirodu ljudskog bića, njegovu slobodnu volju i osobnu odgovornost da upozna i ostvari svoja prava, da za početak upozna i smjesti (individualizira) samoga sebe, da se izliječi od vlastitih nesloboda i kao slobodan i autonoman pojedinac nastupa spram ostalih bića. Tekst je zamišljen kao poticaj da postanemo svjesni svojih prava i da ih bezuvjetno i ne-sebično ostvarujemo.

Ko razmišljamo o človekovih pravicah se poizkusimo s svojo zavestjo najprej prebiti skozi vprašanje, o čigavih pravicah razmišljamo, oziroma si poizkusimo odgovoriti po svojih močeh na vprašanje, kaj je človek in kaj vsebuje širina njegove narave. V zgodovini človeštva na zemlji, z vso modrostjo, ki je bila ljudem posredovana preko religioznih učenj, filozofije in znanosti, se je narava človeka razodevala iz različnih zornih

Če bi poizkusili sestaviti podobo človeka kot mozaično podobo dostupnih interpretacij, učenj in modrosti, bi se pokazala sestavljenka človeka, ki je nikoli del materije na zemlji (živo in umrljivo bitje), z individualno zavestjo (posameznik, osebnost), s skupinsko zavestjo (družbeno bitje) in s transcendentno zavestjo (duhovno bitje, duša). Če verjamemo v univerzalnost učenj in modrosti na zemlji, če verjamemo, da samo vsa znanja skupaj dajejo ključ k razumevanju, potem bomo pri razmišljanjih o človeku pripoznali in sprejeli kot dejanske in vmesne vse poznane narave človeka. A kot že rečeno, za vsakega človeka posebej je njegova narava in njegov dom samo tisto, česar se zaveda. Zavest je tista, ki opredeljuje spekter pozornosti in prepoznavanje širjav različnih možnosti, ki so dane na izbiro človeku. Tako zavest opredeljuje tudi svobode in pravice.

Marksikomu je blizu interpretacija, da človek živi zato, da bi odkril svobodo, da bi se preko močvirja neznanja in slepečih pričakovanj prebil v svetlobo umirjenosti in modrosti. Nekateri ljudje se zavedajo zgolj ali pretežno svojega fizičnega telesa — grobe materije, nekateri svoje energije (eterično telo), nekateri imajo pozornost zavesti predvsem ali pretežno na svojih čustvih, dru-

gi spet na svojih mislih, enim plava zavest v neprestani pozornosti na družini, narodu, stranki, človeštvu kot celoti. Na prehodu iz ene zavesti v drugo, človek spoznava vedno nove širjave možnosti, vedno širšo svobodo, in vedno znova je potrebno zapustiti stare, ovirajoče in utesnjujuče vzorce mišljenja, dojemanja, da bi ptice prostosti lahko poletele v nove kraje. Na določeni stopnji človekovega razvoja je zavest osredotočena, polarizirana večinoma na eni od zgoraj naštetih ravni. Od polarizacije človekove zavesti je odvisno tudi njegovo pojmovanje pravic, njegovo zaznavanje svobode. Emocionalno polariziran človek, bo zahteval več svobode na polju čustev in ker bo njegova pozornost na tem delu njegove osebnosti, bo tudi v okolju opazili predvsem tiste okoliščine, ki mu bodo vzpodbujale čustva.

Svobodo lahko razumemo kot sinonim za človekove pravice, kot večni motiv človekovega bivanja, in ni naključje, da se ponavlja vedno znova v zakladnici religioznega, filozofskega, kulturnega izročila civilizacij na zemlji. Iluzija je, da bi takole pisanje lahko prineslo kaj novega, prinaša samo še en avtentičen pogled na tisto, s čimer se na tej ali oni ravni tisočletja ukvarjamo vsi ljudje na zemlji — s svojo lastno svobodo. Prav navdušujoče in hkrati osupljivo je, kako se generacija za generacijo, inkarnacijo človekova bit ukvarja z istimi dilemami. Kar začudljivo je, kako so še vedno relevantne modrosti civilizacij ispred nekaj tisočletij, kao se velike ideje vedno znova pojavljajo in medsebojno dopolnjujejo v sicer novih oblačilih in različnih okoliščinah, a v globini iste. Kako vsebinsko enaka sporočila so človeštvu prinesli Lao Tseu, Sokrat, Frančišek Asiški in Thoreau. Kot da bi pisali isto knjigo dobri dve tisočletji. Ko se razgrne pred nami globina misli najmodrejših mož in žena človeške civilizacije, kar naenkrat postane jasno, da je doba nam poznatih zadnjih nekaj tisočletij pravzaprav kratka, saj so nam razmišljanja tako brezpogojno blizu. Postane jasno, da pravzaprav ne gre za neko oddaljeno zgodovino nekih oddaljenih kultur, temveč za proces enega in istega človeštva, za proces rasti ene zavesti. Kar naenkrat se zavemo vztrajnosti in brezpogojnosti preizkušenj, ki jih mora človek in človeštvo pri svojem osvobajanju ponavljati, če je to potrebno do skrajne izčpanosti. V tisočerihih knjigah je na volju človeku nešteto čudovitih resnic, ob katerih stoletje za stoletjem srce bralca zadrhti in zahrepeni, ob katerih zavest pivca resnic naredi žejen požirek. A knjigo je potrebno vedno znova odpreti, kot steklenico pijače, vse dokler resnice, pravice ali svoboščine brezpogojno ne pripustimo v svojo zavest.

Govoriti o človekovih pravicah pomeni torej vzeti v mar človeka kot bitje, ki se razvija, ki se neprestano osvobaja. Bolj ko se osvobaja, večje so njegove pravice. Človekove pravice so nekaj dinamičnega, so nekaj, kar se mora znova in znova odkrivati in afirmirati. Iz tega vidika so človekove pravice več kot pravilnik, ki se ga brani, zagotavlja in preverja. Tako gledanje na človekove pravice daje več poudarka na udejanjanje pravic odznotraj kot na razmišljanje, kje so kršene odzunaj. Kršitve človekovih pravic služijo pri tem pristopu predvsem kot ogledalo, v katerem se posameznik, skupina, družba ali človeštvo ogledujejo v svoji lastni nesvobodi in si s tem dajejo možnost, da iz nje izplavajo. To so za marsikoga težke besede, saj zahtevajo napor, lastni angažman in predpostavljajo popolno odgovornost posameznika ali skupine za stanje, v kakršnem se nahajajo. Ljudje imamo razvit varnostni mehani-

zem, ki najde krivce (kršitelje) vedno zunaj, sebe pa opravičuje in se postavlja v vlogo enostranske žrtve. Tudi pri človekovih pravicah se pogosto izdva-ja enostransko odgovornost zunanjega okolja do posameznika. O pravihac so govori predvsem takrat, ko jih krši okolje, družba ali država. Tokratni pristop bo imel poudarke na človekovih pravicah od znotraj, iz človeka.

Tako kot funkcionira posameznik, funkcionira tudi skupina, na primer družina ali narod. Če je človek celica v velikem organizmu človeštva in še večjem organizmu skupnega kraljestva življenja na zemlji, potem so skupine ljudi v tem organizmu kot organi. Vse kar bo tukaj povedano o pravicah posameznika se po principu korespondence nanaša tudi na skupine ljudi. Tako kot gre skroz življenske preizkušnje osvobajanja posameznik tako gre na neki ravni tudi vsaka skupina posameznikov. Zanje veljajo isti zakoni kot bodo zapisani za posameznika. Tako kot mora skozi proces individualizacije, o katerem bo govora kasneje, vsak človek, tako mora skozi proces individualizacije tudi vsaka skupina. Tako kot so nekateri miselni vzorci na določeni stopnji razvoja potrebni, na naslednji stopnji pa ovirajoči za posameznika, tako velja tudi za skupine. Oblačila preraščamo kot posameznik in v skupinah, vzorce mišljenja ustvarjamo zase in za človeštvo.

Zakoni

Pravice človeka bi v skladu z njegovo komplementarno naravo lahko razdelili po zelo enostavnih kriterijih tako, da se vprašamo po avtoriteti, ki na določenem nivoju človekovega bivanja pravice človeku daje. Ta ista in samo ta avtoriteta jih lahko tudi jemlje. Vprašanje pravic in krivic se tako združuje v isti točki. Kvalitete pravice, so kvalitete harmonije, svobode in gladkosti gibanja. Človek ima svobodno telo, svobodna čustva, svobodne misli, svobodno voljo, svobodno dušo. Če nadaljujemo začrtano misel, da je človek živo-umrljivo telo, osebnost, družbeno in božansko bitje, potem moramo razširiti tudi definicije človekovih pravic, ki na vsaki ravni odražajo stanje harmoničnosti, oziroma svobode ustreznega aspekta človeka. So torej pravice, ki jih opredeljuje (daje in jemlje, spoštuje in krši) človekova osebnost, ki jih opredeljuje družba in ki jih opredeljuje transcendentna in imanentna narava človekove biti. Vse te pravice se med seboj komplementarno popoinjujejo, medsebojno vplivajo ena na drugo in so podvržene zakonu vzročnosti in posledičnosti, zakonu manifestacije in zakonu refleksije. Te zakone se da opisati, saj sestavljajo trikotniško enoto, ki deluje vzajemno. Če predpostavimo za osnovo harmonijo, brezpogojno svobodo na vseh nivojih, potem se ta svoboda reflektira v senci ob vsaki blokadi, ki stoji svobodi naproti. Senca, ki v tem primeru razodeva kršitev pravice, kaže na blokado in hkrati daje vedeti, da obstaja luč — svoboda. Dakler človek ne pozna svobode na vsaki ravni svojega bivanja, se jo uči spoznavati preko blokad, preko kršitev (zakon manifestacije). Glede na to, da zavest miruje samo, ko je v harmoniji, in glede na to, da vsaka nesvoboda pomeni disharmonijo, se ta disharmonija reflektira v okolico. To spet pomeni, da bo človekov mir zmotila v okolju vsaka oblika in vsaka vibracija, ki zazveni na noto njegove lastne disharmonije. Zunanje okoliščine reflektirajo notranje stanje zavesti. Enaka izpeljava velja v smeri odznotraj navzven za zakon vzročnosti in posedičnosti (zakon karme), ki pra-

1, da vsaka disharmonija prinaša zunanjo potrditev v zunanjih okoliščinah se dotlej, dokler se je ne preseže. Disharmonija, ki se izraža v agresiji, prinaša torej zunanje okoliščine agresije in podobno.

Pravice vedno odredjajo zakoni. Eni zakoni so naravni, kozmični, univerzalni, drugi so zakoni človeka, tretji so zakoni skupine ljudi — na primer družine, družbe in države. Pravice človeka na določeni ravni človekovega bitja se podrejajo zakonom, ustreznim tej ravni. Ene pravice so dane človeku z »nadzemskimi zakoni« z naravo človekove biti, za druge je odgovoren sam in spet tretje si narekuje skupina ljudi (pleme, stranka, državljani). Aktivni pristup k človekovim pravicam narekuje ljudem, da se učijo, spoznavajo in prepoznavajo pravice na posameznih ravneh, ter da si prizadevajo s svojo svobodno voljo te pravice udejanjati. Človekovih pravic je toliko, kolikor jih vsak potrjuje od znotraj, kolikor jih vsak (posameznik ali skupina) udejanja in ne toliko, kolikor jih zmerimo po kršitvah od zunaj. Merilo za svobodo je lahko samo znotraj, v svobodi. Če so merila zunaj, svobodo utesnjujejo. Vsaka zunanja definicija svobode je definicija nesvobode.

Pravice ki so v pristojnosti človekove božanske narave

To so pravice, ki so človeku dane z njegovo naravo, oziroma z manifestacijo duha v človeški materiji. Kristjani bi rekli, da so dane od Boga. Osnovna pravica je posedovanje svobodne volje. Naslednja pravica je posedovanje vesti. Človek ima obe kvaliteti na voljo, naj se ju zaveda ali ne, naj jima sledi ali ne. Zakon svobodne volje je popoln. Velja tudi sam zase. Svobodno voljo izkorišča vsak posameznik izključno po svoji svobodni volji.

Iz pravice do svobodne volje izhajajo v prvi manifestaciji pravico do upoštevanja vesti, pravica do kreativnosti, pravica do avtentičnosti, pravica do odločanja, pravica do inteligencije, pravica do privrženosti ter pravica do lastnega reda in principov urejenosti.

Do dojetja vseh teh pravic se je potrebno prebiti skozi šolanje na vseh že naštetnih ravneh. Šolanja vodijo najprej k individualizaciji, nato pa k transcendenci individualnosti.

Individualizacija je stanje, ko se človek zave vseh aspektov svoje osebnosti in svojega duha, ter jih z naporom volje in dela na sebi uspe spraviti v ravnotežje, v harmonično delovanje. Individualizirana osebnost je avtonomna in sprejema zase vso odgovornost. Z njo se ne da manipulirati, saj manipulira izključno sama s seboj. Zna se odločati po lastni prestopi. Na poti individualizacije se človek uči upravljanja svobodno voljo v vseh njenih aspektih. Individualiziran človek je gospodar svobodne volje. Večina velikih osebnosti v zgodovini, je bila na poti individualizacija ali je to pot že opravila. Človeštvu lahko dodobra koristijo le ljudje, ki so avtonomni, ki brezpogojno izražajo svojo inspirativnost, avtentičnost in kreativnost. Velike osebnosti so bile vedno samosvoje in okolje je imelo ponavadi z njimi težave, saj ti ljudje uvajajo nove koncepte, nove mislene in vedenjske vzorce in se po definiciji ne morejo podrežati starim. Inovativni ljudje so po definiciji avtonomni. V tem je tudi glavni problem monolitnih režimov, ki ne priznavajo ni ne stimulirajo avtentičnosti posameznika, izstopajoče ljudi izvržejo ali zaterejo in na vodilnih položajih na vseh ravneh se z desetletji znajdejo sicer ambiciozni ljudje, ki pa

so zaradi privrženosti vladajoči liniji, v imenu neke skupne borbe zatrli svojo avtentičnost in individualnost. Slednje je značilnost avtoritativnih hierarhičnih modelov družbe, kjer vlada hierarhija zapovedi, vzorcev in podrejanj. Tak model odklanja avtonomnost. Model, ki se postavlja kot alternativa je sinergični model, ki predpostavlja hierarhijo sposobnosti. Ta hierarhija ni vezana na osebnost temveč na manifestiranje te osebnosti v določenem projektu sodelovanja z drugimi. Če avtoritarna hierarhija temelji na subordinaciji, potem sinergična hierarhija temelji na sodelovanju. Če subordinacijo simbolizira vojska potem sodelovanje simbolizirajo nenasilne komune. V tem smislu razvoj vojske in družbe v evoluciji nimata iste smeri (iste usode), temveč obratno — več je vojaškosti manj je zdrava družba in več kot je sodelovanja med ljudmi, bolj je zdrava družba in manj je vojaškosti. Pod vojaškost tu mislim subordinativno agresivno hierarhijo po principu premoči. Armada je samo telo, ki je do popolnosti preprejeno z vzorci vojaškosti, ki jih sicer zasledimo tudi marsikje drugje. Da vzorci vojaškosti izumirajo in da jih nadomeščajo vzorci avtonomnosti in sodelovanja, kažejo vsi tisti, ki so te vzorce že presegle. Vse več je govora o zavračanju vojaške službe, vse več je ljudi, ki zaradi ugovora vesti ne služijo vojaščine in vse bolj se razvijajo alternative za služenje človeštvu. Take alternative, ki ne pomeni služenja v strukturah, ki so namenjene nasprotovanju in upiranju, ampak v strukturah, ki so namenjene sodelovanju in sprejemanju. Odnos do ugovora vesti je v sklopu preseganja vojaškosti eden prvih pokazateljev stopnje razvoja neke družbe.

Pri poudarjanju družbenosti človekove narave, je ob vseh pozitivnostih prišlo do negativnih aspektov ravno pri odrekanju individualnosti. Individualizacija, ki presega vsakršno manipuliranje, je trn v peti vsakemu avtoritarnemu režimu, ki ga vpeljuje ali posameznik ali skupina. Vojska kot simbol stare hierarhičnosti je zato najbolj izdvojen poligon za testiranje avtonomnosti posameznika. Vojska v svoji zasnovi brezpogojne poslušnosti negira avtonomnost posameznika po definiciji. Avtonomnost in individualizacija pripravljata človeka, da se s svobodno voljo odloči za sinergično sodelovanje, kooperacijo. Značaj individualizirane osebnosti narekuje sodelovanje ne na osnovi nuje, zunanje zahteve ali notranjih iluzij, ampak na osnovi avtonomne iniciative. Samo individualizirana osebnost lahko vstopi v celovit odnos z univerzumom, z drugimi živimi bitji. Individualiziran človek se pozna brez prikazivanja in brez predstav o sebi, ki bi mu jih narekovalo okolje. Ko pozna sebe, kot hologramski delček univerzuma, ima možnost poznati in celovito razumeti tudi druge. Ali rečeno drugače, samo človek, ki se v celoti zaveda samega sebe, se lahko zaveda tudi drugih bitij.

Individualizirane, osvobojene osebnosti vojaškost zato pogosto presega. V tej luči je razumeti civilno neposlušnost, ki pomeni bolj kot neposlušnost državi, udejanjanje pravice do poslušnosti lastni vesti. Kdo lahko v Jugoslaviji danes zaupa v pravilne odločitve poveljstva armade, po tem ko je slišal govor predsednika predsedstva v Beogradu, kjer se ta niti enkrat samkrat ni ograbil od vzklikov stotisočere množice »hočemo orožje«. Kakšne so v teh trenutkih definicije Jugoslovenske armade — kdo, s kom, proti komu, zakaj? Današnja situacija kaže na krizo v kateri se nahaja vojaškost kot princip, kot simbol avtoritarnosti. V kolikor bodo ljudje slebili svoji naravni

pravici do svobode vesti, bodo na preizkušnji, da morda plačajo ceno zaradi odrekanja poslušnosti represivnim oblastem.

Jugoslovanski primer izdajam (namenoma in z njim podčrtujem interakcijo in reverzibilnost človekovih pravic, ravno v točki dileme: kako lahko se je pritoževati nad kršenjem človekovih pravic na Kosovu in kako težko se je odločiti za spoštovanje svoje pravice, da ne sodeluješ v represivnih ukrepih nad tem taistim področjem.

Aktivni pristop do človekovih pravic in individualizacija nista po godu večini držav in nista po godu tudi večini posameznikom. Posameznik se namreč pri gornjem pristopu mora srečati s svojo lastno temo, s svojimi odpori, pričakovanji, obsojanji, jezo, s krivicami, ki jih povzroča povsem sam. To pa ni udobno, saj zunanji krivci odpadejo. Vsa odgovornost ostane znotraj in za človeka je to lahko prekleto hudo. Človek, ki nosi zase polno odgovornost, je tako dobra testiran na manipulacije in s tem pripravljen za avtonomno in nesebično sodelovanje z drugimi. V tem je pomen zgoraj zapisane trditve, da je na naslednja stopa po individualizaciji transcendenca v univerzalnost.

Pravice, ki so v pristojnosti osebnosti

Človekova osebnost je manifestacija duha, je platno, na katerem se ogleduje in spoznava duševnost. Temeljne pravice se to nanašajo predvsem na to, da je človek gospodar svojega telesa, svojih čustev in svojih misli. Naloga pri odkrivanju svobode na tem nivoju je, da se človek znebi iluzij in slepil, ki se udejanjajo v navezanostih na materialno, v stalnih pričakovanjih, zahtevah in hlepenju po sebičnem konzumiranju. To so pravice, ki si jih definira človek v skladu s svojo polarizacijo. Krši jih sam in spoštuje jih sam, vse je odvisno zgolj od njegove lastne zavesti. Kršitve svobode (odvisnosti od čustev, od užitkov, od pričakovanj...) človek občuti na tej ravni kot trpljenje zaradi zunanjega pomanjkanja. Zato se s temi pravicami ukvarjajo v glavnem psihologija in psihijatrija ter holistična medicina.

Prelomni trenutek nastane, ko se človek ozave svoje svobodne volje in svoje individualnosti. Takrat začne prepoznavati tudi svojo skupinskost — družbenost. Nacionalnost, družina ali delovna skupina mu ne predstavljajo več primarno garanta varnosti in slepila brezosebnosti, ampak mu predstavljajo prostor, kjer udejanja svojo individualnost. Ko se človek ozave svoje svobodne volje, stopi na pot individualizacije. Pot do brezpogojnega udejanjanja svobodne volje je polna preizkušenj. Lahko traja tisočletja, lahko pa se zaključi tisti hip, ko zaslediš za stavkom piko.

Primer za pravico na ravni pristojnosti osebnosti je pravica do iskrenosti, pravica do jasnega in čistega izražanja svoje avtentičnosti. Vsak človek ima na izbiro da igra, ali pa da je to kar je. Pri tem se ovira izključno in samo sam. Lahko laže ali pove resnico. Ima vso pravico, da pokaže svojo žalost ali da hlini ravnodušnost. Človekovo pravico do iskrenosti lahko vadimo 24 ur na dan. Vadimo jo z radostjo in veseljem, kajti to je vaja, kjer se srečamo z vso temo svoje osebnosti. Za to vajo potrebujemo dobre volje.

Pravice, ki se tičejo družbenosti

To so človekove pravice v najbolj klasičnem smislu in se jim daje tudi največ pozornosti vse od sofisticiranih šol naprej. Z nastankom »moderne« države, predvsem pa po francuski revoluciji se v tem kontekstu govori predvsem o socialnih, ekonomskih in kulturnih pravicah ter o političnih svoboščinah. To so pravice, ki naj bi jih človek imel navzven, do države in naj bi ga pred državo zaščitile.

Te pravice predstavljajo mentalni trening na skupinskem nivoju, neprestano ponavljanje vzorcev za doseganje zavesti o univerzalnosti človekove narave, o bratstvu in sestrstvu (enakopravnosti) z ljudmi in z vsemi bitji ostalih kraljestev prirode na zemlji. Izražajo se kot prizadevanje za priznavanje enakopravnosti med dualnimi principi — moški in ženski, priznavanje individualnosti tudi najosnovnejše enote — na primer pravice otrok, priznavanje avtentičnosti — pravice manjšin, pa tja do nastajanja kodeksov za pravice živali, za varstvo pravice narave itd. Družbene pravice se udeležujejo kot moralni kodeksi, družinska pravila, dogovori v skupinah, kot državljanske in politične pravice in podobno. Iluzija je, da lahko človeku pravice taki kodeksi sami po sebi tudi zagotovijo. Same po sebi so to za neindividualizirano osebnost zunanje pravice in v odnosu do posameznika pasive. Aktivira jih šele akcija posameznika, ki zunanje kodekse postavi na test. Ideje bratstva in sestrstva ljudi na zemlji ne udeležanja nobena država, še najmanj tiste, ki to idejo najbolj eksponirajo. Pripadniki nobenega naroda v bistvu niso človeku bolj bratski kot pripadniki kakega drugega. Le s čim bi se dalo argumentirati neko posebno bratstvo jugoslovanskih narodov, kje je kakšen argument, da so Črnogorci kaj bolj bratski Hrvatom kot Madžari ali Italijani. Z ekstremnim eksponiranjem slepečega omejevanja bratstva, z blokado napram univerzalnemu bratstvu med ljudmi, ni v času ko je svetost jugoslovanskega bratstva pripeljana do absurda, imajo ljudje možnost preseči iluzije omejenega bratstva in spoznati globlji pomen bratstva in sestrstva ljudi na zemlji. Zavest o univerzalnem bratstvu in sestrstvu ljudi na zemlji ne potrebuje nobene države. To je eno od spoznaj, ki bi morale doseči zavest državljanov Jugoslavije, da bi se rešili nacionalnih sovraštov. Podoben je tudi eden od izrazov novega trenda socioloških debat, ki se naslanja predvsem na pojem civilne družbe in na podoben način uhaja definicijam, ki so poizkušale miselnost ljudi razmejiti z državnimi mejami.

Ni naključje, da se tej — družbeni plasti človekovih pravic posveča več pozornosti. Kot že rečeno delujejo kot vzorci na nivoju skupinskosti in človeštvo se s svojo zavestjo počasi pripravlja na polarizacijo na nadosebno, univerzalno raven. Pri tem ko družbeni kodeksi pletejo skupinske miselne vzorce, pa obstaja nevarnost, da jih človek, ki ni spoznal svoje individualnosti vzame tudi za notranje, individualno merilo. Bolj ko široko polje človekovih pravic postaja dominantno domena družbe, bolj se razumevanje človekovih pravic za (večinoma) neindividualizirane ljudi oddaljuje od mesta, kjer imajo človekove pravice svoje sidrišče — v zavesti posameznika o samemu sebi.

Kršitve človekovih pravic in polarizacija

Širša ko je človekova zavest, više ko je ta zavest polarizirana bolj zna človek usklajevati in ocenjevati težo kršitev in udejanjanja pravic. Še enkrat se ozavejmo, da človekova svoboda pomeni svobodo na številnih ravneh in pogosto se zgodi, da je pri tem, ko se udejanjanja svoboda na eni ravni delno prizadeta svoboda na drugi. Človek s svobodno voljo določa ceno in žrtve za tisto svobodo, za katero se je v danem trenutku odločil. Tako na primer človek, ki je emocionalno polariziran, ne vidi svoje duhovne svobode. Vsaka emocionalna disharmonija, ki jo bo razumel kot storjeno krivico, mu bo pomneila fatalno disharmonijo. Že človek, ki mu zavest biva pretežno v miselnih procesih, emocionalnih disharmonij ne bo razumel kot fatalno krivico, ampak bo šel preko njih z določenom mero intelekta in s tem distance do emocionalne krivice. Višja raven je hkrati tudi najbolj dragoceno zdravilo za preseganje nesvoboščin na nižji ravni. Tako je razum tista raven, s pomočjo katere se zdravijo disharmonije na emocionalni ravni.

Kot naslednji primer lahko vzamemo fenomen žrtvovanja svobode fizičnega telesa za ceno idej. Taka žrtev se je pogosto kazala kot herojstvo, danes in tukaj pa nam je bolj domača v obliki političnega sodnega preganjanja svobodomislenih, drugače mislečih piscev. Krivica storjena na fizičnem nivoju — odvzem svobode gibanja, mučenje ali celo usmrnitev človeka, ki je polariziran s svojo zavestjo na ravni idej, v duhovni zavesti torej, takemu človeku ne pomenijo toliko krivico kot ceno, ki joj plača za spoznanje svobode na višjem nivoju kot je nivo svobode fizičnega telesa. Duhovno osvobojen človek se za nobeno ceno ne bo uklonil zahtevam, ki so v nasprotju z njegovo vestjo.

Poslanstvo svobodne volje

Kljub vsej modrosti, ki nam jo nudijo pisani viri in vsi, nam svetujejo z živim zgledom in živo besedo, je učitelj, ki predstavlja edini direktni stik z vsem kar je Resnica, z najvišjo svobodo, samo eden. Ta nam je najbližji in ves čas prisoten, zato predstavlja tudi edino pravo merilo za svobodo. Oglašuje se z glasom vesti, intuicije in navdihe. Sepeta najbolj preposte, tihe in čiste resnice, ki jih v poplavi glasnih misli, pričakovanj in obsojanj pogosto prezremo. Vest je tista, ki nam vedno, kadar ravnamo drugače kot v harmoniji s svojimi pravicami in s pravicami drugih, to oznani. Ker ljudje pogosto ravnajo tako, tudi razumejo vest kot nekaj, kar peče, nekaj kar kaznuje. V resnici pa je vest glasnik duše, radostni prinašalec najbolj čudovitih resnic o pravičnosti, tudi informacij, napotkov in možnosti. Imamo povsem svobodno voljo, da te glasove poslušamo ali pa jih postinemo v temo nezavednega. Tu tiči skrivnost človekovih pravic.

Od vseh učiteljev in zakonov, notranjih in zunanjih, se tako pravzaprav bolj kot učimo nečesa novega, vadimo prebiti se skrozi motonje in meglo neznanja in nezavedanja, iluzij in slepil, proti najčistejšemu delčku našega bitja. To lučko, ta pulzator svobode vsi poznamo vsaj v najtanjšem spominu, slišimo jo vsaj v natišji melodiji, ko prepeva z božansko Orfejevsko glasbo v harmoniji z vsem okoljem, z vsem bitji, z vsemi svetovi. Približavanje tej luč-

ki, spajanje z njo in sevanje, muziciranje v njeni svetlobi, je hrepenenje človekovega bivanja, obrazloženega na toliko načinov, kolikor je ljudi. Vsa moč, za srečanje z lastno svetlobo, z lastno svobodo, je v nas. K srečanju marsikdo lahko pomaga, a zanj odločiti se mora vsak sam, s svobodno voljo.

Človek ima možnost isti dogodek videti s senčne ali sončne plati. Ima možnost upirati se ali sprejeti. Razlika je sila majhna, vse, kar je potrebno storiti je majhen napor volje. Enako, kot se je moč z malo napora dvigniti iz mestne megle na sončni grič, se je moč z malo napora in volje dvigniti tudi iz močvirja hudih misli, obsojanj, nasilja, upornosti, ki nam zamegljuje pogled v čisto luč naših notranjih resnic. Napor je potreban v vsakem trenutku, ko moramo zapustiti način našega ravnanja, ki smo ga vajeni, način mišljenja, ki nam je najudobnejši in nas pestuje v samoopravičevanju, napor je potreban vsakokrat, ko moramo zapustiti mesto sebičnosti, pričakovanj in se premakniti na svetlobo radosti in sprejemanja. Napor je v začetku hud, a bolj ko vadimo, postane vsakadnji in sčasoma izgine. Prvič na goro prisopiharmo in nas bolijo noge še nekaj dni, sčasoma pa pot zlahka in z užitkom obvladamo.

Pri hoji iz megle moramo seveda vedeti, da sonce obstaja. In to je bistveni problem človekovih pravic. Ljudje se svojih pravic, na vseh ravneh slabo zavedajo. K udejanjanju pravic jih redkokdo in malokdaj vzpodbuja. Malo je staršev, ki bi svoje otroke sistematično, od malih nog vzpodbujali k udejanjanju njihove svobodne volje in inspirativnosti. Z leti vedenje o svobodni volji otroku zakrni. Vsaka sposobnost, ki je človeku dana, je potrebna vaje neprestanega udejanjanja. Otroci so večinoma podvrženi zahtevima in pričakovanjem okolja, zadovoljevat morajo neprestano neke zunanje kodekse in večinoma represivna pravila, sistematično se jim jemlje pravica, da bi ravnali po svoji vesti, po svojem prepričanju. Z leti se v človeku spletejo vzorci, ki mu zamegljujejo pogled vase, težko loči, kaj zahteva od njega vest in kaj okolje in ob vsaki notranji dilemi, kako ravnati v določeni situaciji, odločitev zbudi frustracije.

Novi principi vzgoje in izobraževanja se nagibajo k vzgoji, ki bi imela namen vzgojiti nevzgojene ljudi. Namen vzgoje naj bi bil vzpodbujanje otrokove avtentičnosti in inovativnosti in čimmanjše implantiranje mislenih in vedenjskih vzorcev, ki so praviloma posledica sebičnih pričakovanj staršev ali okolja.

Svobodna volja je najosnovnejša človekova pravica, pravica, ki je človeku dana po kozmičnem, božjem zakonu in ne po zakonikih ljudske roke. Človek je bil ustvarjen po podobi neskončne prostosti, svobode in inspirativnosti. To je osnovna pravica, ki je resnično neodtujljiva. Hkrati je volja tudi najmočnejši aspekt, ki vodi zmogljivosti človeka. Brezmejne moči volje, s katerimi lahko človek gradi in uničuje, ustvarja in spreminja, so zaščitene pred zlorabami s sila preprostim mehanizmom. Vse moči volje lahko izkoristimo samo kadar ravnamo s čisto ljubeznijo in z nesebičnimi nameni. Dobro poznani duhovni učitelj Jezus je z močjo volje in z brezpogojno ljubeznijo delal čudeže. Enake moči ima vsak človek, a jih večina zaradi sebičnosti enostavno ne more uporabljati. Najmogočnejše pravice, ki so dane s človekovo naravo, so torej zaščitene z preprostim mehanizmom, ki preprečuje, da bi jih človek uporabljal na način, ki bi povzročil krivico drugim.

Aktiven pristop k človekovim pravicam je izziv in poziv za vse nas, naj razodenemo svojo najčistejšo naravo, naj udejanimo svoje najlepše plati, naj ravnamo po najfinejših radostih. Imamo vso svobodo, da to storimo vsak hip in brez bojazni, imamo vso pravico, da to svobodo udejanimo, in če se bomo tako odločili nam bodo dane moči, da gremo tudi preko vseh krištev.

HUMAN RIGHTS FROM WITHIN

MARKO HREN

Ljubljana

Usually we visualize human rights as the infringement of fundamental freedoms. The violators are, as a rule, the repressive authorities. But, human rights include much more than the mere violators and the helpless victims. No matter how cruel it sounds, the infringement of human rights performed by the repressive authorities represents the reflection of rights 'and freedoms' violations for which each individual is responsible. Therefore, pleading for the realization of human rights, and simultaneously guaranteeing the implementation of human rights violated by the society and state, also requires the enhancement of the active realization of the rights of each individual.

In the text that follows, I am first of all dealing with the active approach to human rights, which acknowledges the wholeistic character of human nature, its free will and personal responsibility to get acquainted with and to realize its rights, to initially learn more about oneself and to place (individualize) oneself, to be cured of one's own non-freedoms and to freely and independently advance towards other beings. The text is conceived as an incentive for becoming conscious of our rights and for unreservedly and unselfishly realizing them.